

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
Козак Ю.Г.
“ ___ ” _____ 2018 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини»

на тему: **«Удосконалення зовнішньоторговельної діяльності
підприємства галузі АПК на світовому ринку агропромислової продукції
(на прикладі ТОВ СП "Нібулон")»**

Виконавець:

студент факультету міжнародної економіки
Дмитрієв Петро Дмитрович
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

канд. економ. наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
Уханова Інна Олегівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ОДЕСА – 2018

АНОТАЦІЯ

Дмитрієв П.Д., «Удосконалення зовнішньоторговельної діяльності підприємства галузі АПК на світовому ринку агропромислової продукції (на прикладі ТОВ СП "Нібулон")» кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності

292 «Міжнародні економічні відносини» за магістерською програмою

«Міжнародні економічні відносини»,

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2018 рік

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження виступає зовнішньоторговельна діяльність ТОВ СП «Нібулон».

У роботі розглядаються теоретичні основи зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК. Визначено поняття зовнішньоторговельної діяльності підприємств АПК, виокремлено її основні напрями, досліджено та узагальнено чинники, що впливають на зовнішньоторговельну діяльність агропромислових підприємств, досліджено методи оцінювання зовнішньоекономічної діяльності.

Проаналізовано зовнішньоторговельну діяльність підприємства на ринку сільськогосподарської продукції за її динамікою та географічною структурою. Зроблено SWOT-аналіз чинників, що впливають на зовнішньоторговельну діяльність ТОВ СП «Нібулон», складено матрицю БКГ за видами діяльності підприємства.

Пропонуються основні напрями удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ СП «Нібулон» за рахунок усунення організаційних бар'єрів у здійсненні експортної діяльності, здійснення більш повної переробки сільськогосподарської продукції, подальшої диференціації діяльності та розвитку у суміжних.

Ключові слова: зовнішньоторговельна діяльність, агропромисловий комплекс, підприємство АПК, сільськогосподарське підприємство, експорт зернових культур.

ANNOTATION

Dmytriiev P.D., «Improvement of foreign trade activity of enterprise of the agroindustrial complex in the world market of agro-industrial products (on example of Nibulon LLC)», thesis for Master degree in specialty 292 «International economic relations» under the program

«International economic relations»,

Odessa National Economic University

Odessa, 2018

The qualifying work consists of three sections. The object of research is the foreign trade activity of "Nibulon" LLC.

The theoretical bases of foreign economic activity of enterprises of agroindustrial complex are considered. The concept of foreign trade activity of enterprises of the agroindustrial complex is defined, its main directions are outlined, the factors influencing foreign trade activity of agroindustrial enterprises are researched and generalized, methods of foreign economic activity valuation are investigated.

The foreign trade activity of the enterprise in the market of agricultural products according to its dynamics and geographic structure is analyzed. A SWOT analysis of factors influencing foreign trade activity of "Nibulon" LLC was made, the BCG matrix was compiled according to the types of activity of the enterprise.

The main directions of improvement of foreign trade activity of "Nibulon" LLC company are offered, due to elimination of organizational barriers in export activity, more complete processing of agricultural products, further differentiation of activities and development in related industries.

Key words: foreign trade activity, agroindustrial complex, agricultural enterprise, export of grain.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП.....	4
Розділ I. Теоретико-методологічні основи дослідження зовнішньоторговельної діяльності підприємства галузі АПК.....	7
1.1. Поняття та основні напрямки зовнішньоторговельної діяльності підприємства галузі АПК.....	7
1.2. Чинники здійснення зовнішньоторговельної діяльності підприємства галузі АПК.....	19
1.3. Методика аналізу зовнішньоторговельної діяльності підприємства галузі АПК.....	34
Висновки до розділу 1.....	40
Розділ II. Аналіз зовнішньоторговельної діяльності ТОВ СП «Нібулон».....	42
2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ СП «Нібулон» як суб'єкта зовнішньої торгівлі.....	42
2.2. Аналіз чинників, що впливають на здійснення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ СП «Нібулон».....	51
2.3. Аналіз показників структури та динаміки зовнішньоторговельної діяльності ТОВ СП «Нібулон» світовому ринку агропромислової продукції.....	63
Висновки до розділу 2.....	77
Розділ III. Напрямки удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ СП «Нібулон» на ринках агропродукції.....	79
3.1. Укладення ф'ючерсів для удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ СП «Нібулон» на світовому ринку сільгосппродукції.....	79
3.2. Організаційні заходи щодо вдосконалення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ СП «Нібулон».....	88
3.3. Удосконалення логістичної складової зовнішньоторговельної діяльності ТОВ СП «Нібулон».....	100
Висновки до розділу 3.....	104
Висновки.....	105
Список використаних джерел.....	112

ВСТУП

Підприємницька інфраструктура будь-якої країни є важливою умовою забезпечення її економічного розвитку, ефективної інтеграції у світовий економічний простір, розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та розвитку усіх галузей народного господарства. Для забезпечення нормального функціонування та реалізації зовнішньоторговельних операцій країні потрібно мати розвинуту галузь АПК, та також мати підприємства орієнтовані на експорт, які виступають зв'язуючою ланкою між виробниками (продавцями) та покупцями продукції. Недостатньо лише виробити сільськогосподарську продукцію, вона має пройти первинні стадії переробки та транспортування, перш ніж вона буде готовою до відвантаження покупцям.

Для України як держави із потужним аграрним виробництвом, діяльність таких фірм здобуває особливої актуальності – фермерські господарства не виходять на зовнішні ринки самотужки, тому їм потрібно мати зв'язок із посередниками, які можуть закуповувати врожай. Однак дана сфера на сьогодні є досить нерегульованою, тому держава має розробляти та удосконалювати законодавчі заходи із регулювання діяльності підприємств АПК, щоб вони забезпечували українським аграріям дійсно справедливі ціни з закупівлі сільськогосподарської продукції. Крім того, компаніям АПК, як суб'єктам підприємницької діяльності, також необхідно постійно підвищувати власну ефективність – висока ступінь конкуренції на ринку сільськогосподарської продукції в Україні призводить до того, що отримувати прибуток у цій сфері зовсім не легко. Вищевикладене обумовлює обрану темі та актуальність випускної роботи.

Мета роботи. На основі дослідження та аналізу зовнішньоторговельної діяльності ТОВ СП «Нібулон», визначення її слабких та сильних сторін розробити шляхи її удосконалення.

Завданням дослідження є:

- дослідити сутність та основні напрями зовнішньоторговельної діяльності підприємств АПК;
- дослідити та узагальнити головні чинники, що впливають на зовнішньоторговельну діяльність виробників сільськогосподарської продукції;
- визначити методи оцінки зовнішньоторговельної діяльності підприємств АПК;
- проаналізувати географічну структуру та динаміку зовнішньоторговельної діяльності ТОВ СП «Нібулон»;
- проаналізувати чинники, що впливають на зовнішньоторговельну діяльність ТОВ СП «Нібулон»;
- розробити напрямки удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ СП «Нібулон».

Об'єктом дослідження виступає зовнішньоторговельна діяльність ТОВ СП «Нібулон».

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти удосконалення зовнішньоторговельної діяльності підприємства галузі АПК на світовому ринку сільськогосподарської продукції.

Методологічною основою кваліфікаційної роботи складають теоретичні положення економічної науки, наукові праці вітчизняних та закордонних вчених, присвячені проблемам зовнішньоторговельної діяльності підприємств-виробників сільськогосподарської продукції. У роботі було використано наступні загальнонаукові та спеціальні методи: методи узагальнення та синтезу, статистичного та економічного аналізу, SWOT-аналіз, графічні методи. Для обробки та аналізу даних використовувались комп'ютерні програми (пакет аналізу Microsoft Office Excel 2010).

Інформаційною основою дослідження виступають закони та інші нормативно-правові документи, монографічна та наукова література,

Інтернет-джерела, статистична інформація Державної служби статистики України та Міністерства економіки, внутрішня звітність ТОВ СП «Нібулон».

Структура й обсяг роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків. Повний обсяг роботи складає 116 сторінок, у тому числі 17 таблиць та 36 рисунків, список використаних джерел із 46 найменувань.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені рекомендації щодо удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ СП «Нібулон» знайшли впровадження в діяльності підприємства, про що свідчить акт про впровадження результатів магістерської роботи.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 2 тези наукових конференцій та прийнято участь у 1 монографії:

1. Дмитрієв П.Д. «Проблеми зовнішньоекономічної діяльності зернотрейдерів на світовому ринку продукції АПК» Ювілейний збірник наукових робіт за підсумками студентської конференції «Минуле, Сучасне, Майбутнє» – Одеса - 2018. –№8 – С. 52-56;

2. Дмитрієв П.Д. «Особливості зовнішньоекономічної діяльності трейдера на світовому ринку зерна (на прикладі ТОВ СП «Нібулон»)» // «Проблеми розвитку малих відкритих економік» - Житомир -2018- С.334-338;

3. Дмитрієв П.Д. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємство-регіон: монографія //За ред. Ю.Г. Козака, І.О. Уханової –Київ, ЦНЛ, 2019- С.78-87.

ВИСНОВКИ

Міжнародна торгівля сільськогосподарськими товарами є складною та об'ємною сферою відносин, яку неможливо окреслити в рамках правової системи однієї держави, вона схильна до впливу як внутрішнього національного законодавства країни експортера або імпортера, так і величезного масиву міжнародних норм, правил і звичаїв.

Експорт зернових культур виконує надзвичайно важливу функцію збереження позитивного торгівельного балансу країни. Ринок зерна є системоутворюючим інтегрованим ринком АПК України, що має значний виробничий та експортний потенціал.

Підприємства агропромислового комплексу здійснюють не лише виробничу діяльність, пов'язану з сільськогосподарськими товарами, деякі підприємства також займаються експортною діяльністю та своїми силами експортують власну продукцію за кордон.

Чинники, що впливають на зовнішньоторговельну діяльність підприємств АПК можна ототожнити із чинниками, що впливають на діяльність виробників зерна та іншої сільськогосподарської продукції орієнтованої в основному на експорт. Але також додаються численні чинники зовнішнього та внутрішнього середовища. До особливостей зовнішньоекономічної діяльності такого роду підприємств слід віднести: особливості сезонності діяльності експорту сільськогосподарської продукції; необхідність створення унікальної логістичної системи; наявність елеваторів; наявність великої кількості наявних оборотних коштів для забезпечення товаропотоку; оперування фінансово-кредитними інструментами для підвищення ефективності виробничої діяльності; наявність власного розвантажувально-перевантажувального комплексу; жорстке дотримання стандартів сільськогосподарської продукції, що експортується; моніторинг світових ринків збуту сільськогосподарської сировини.

При оцінці економічної ефективності діяльності підприємств АПК орієнтованих на експорт в основному беруть усі показники розподіляють на

дві великі групи: статистичні - в основному використовують для формування загальних показників торгівлі. Під час аналізу цих показників визначають розвиток виробничої та експортної діяльності взагалі та за окремими товарами; фінансові - надають можливість оцінити ефективність зовнішньоторговельної діяльності підприємства АПК, проаналізувати джерела витрат та формування прибутку, визначити резерви підвищення покращення діяльності сільськогосподарського виробника та активізації співпраці з різними контрагентами.

ТОВ СП «Нібулон» є одним з найбільших вітчизняних виробників і експортерів сільськогосподарської продукції (пшениця, ячмінь, кукурудза, жито, соняшник і т.д.). В ході свого розвитку, ТОВ СП «Нібулон» методично розширює географічне охоплення та асортимент виробничої діяльності. Компанія має 22 виробничих підрозділи, розташованих в дев'яти регіонах України.

На прикладі ТОВ СП «Нібулон» можна виділити кілька груп чинників, що впливають на ефективність виробництва та діяльності: техніко-технологічні, організаційно-господарські, загальноекономічні, природні. При існуючих умовах (якість землі, географічне положення) ефективність зовнішньоторговельної діяльності ТОВ СП «Нібулон» залежить від внутрішньогосподарських факторів: забезпеченості підприємства матеріальними та трудовими ресурсами. Основним показником, що характеризує ефективність зернотрейдера є сума прибутку від реалізованої продукції. На прибуток впливають обсяг реалізації, ціни, рівень попиту і пропозиції на ринку, шляхи і канали реалізації продукції. Важливим фактором, який впливає на ефективність виробництва є підвищення якості продукції. До групи фундаментальних факторів включається і інформація по світовій торгівлі: проведення тендерів, різні правила і обмеження, яким схильна світова торгівля зерном. Як правило, існує зворотна залежність між світовими цінами на пшеницю і запасами в основних країнах-експортерах, оскільки вони призначені в основному для експорту на світовий ринок. Крім

фундаментальних факторів, на зовнішньоторговельну діяльність ТОВ СП «Нібулон» впливають технічні фактори, які короткостроково впливають на ціни, можливо, протягом кількох сесій або навіть в період однієї торгової сесії. До них відносяться дії великих гравців на ринку сільськогосподарської продукції, які відображаються в звітах CFТС, а також технічні особливості торгівлі ф'ючерсними контрактами.

ТОВ СП «Нібулон» було збережено лідируючі позиції на українському ринку експорту зернових протягом 7 років поспіль, поставки сільськогосподарської продукції в більш ніж 70 країнах по всьому світу - від Японії до Мексики. Географічне поширення експорту компанії охоплює 31 країн по всьому світу. Китай і Таїланд є новими експортними напрямками ТОВ СП «Нібулон». Компанія традиційно експортує товари в Єгипет, Іспанію та Саудівську Аравію.

У 2016/17 маркетинговому році компанія ТОВ СП "Нібулон" експортувала 4,65 млн тонн зерна, що є незначно менше, ніж у попередньому сезоні. Відзначається, що досягнутий результат став третім за всю історію існування компанії. ТОВ СП «Нібулон» закінчив 2016/17 МР рік з обсягами експорту більше ніж \$ 600 млн. У кінці грудня 2017 року Європейський інвестиційний банк надав «Нібулону» 71 млн євро на будівництво 10 нових елеваторів, а також на спорудження буксирів і барж.

Про географічну структуру експорту ТОВ СП «Нібулон» варто зазначити, що основним напрямом експорту зернових культур та кукурудзи був та залишається Єгипет з загальною часткою більш ніж 25%. Також значні долі в експорті займають Іспанія, Саудівська Аравія та Південна Корея. Найбільш перспективними ринками експорту залишається Близький Схід та Вівденно-Східна Азія. Вагому долю також мають країни північної Африки. За рахунок розширення системи транспортування і зберігання зерна в агрохолдингу розраховують знизити вартість внутрішніх перевезень і збільшити щорічний обсяг експорту. Сьогодні третина від загального обсягу свого експорту «Нібулон» поставляє в Європу, чверть - в Єгипет. Ще одним значущим

напрямок для компанії є Саудівська Аравія та Йорданія, а також країни Південно-Східної Азії.

У 2016/17 МР "Нібулон" відкрив для себе ринок Індонезії, відвантаживши у цю країну близько 295 тис. тонн пшениці. ТОВ СП «Нібулон» став першою компанією України хто відкрив цей перспективний ринок. Для виконання експортних контрактів було залучено 132 вантажних судна закордонного плавання при середньому розмірі суднової партії в 35 тис. тонн.

У товарній структурі експорту ТОВ СП «Нібулон» переважає пшениця, яка займає майже половину усіх експортованих товарів. Це є дуже позитивною тенденцією, адже саме у пшениці серед всіх культур є найбільша додана вартість. Значну частину експорту також займає кукурудза, ріпак та ячмінь. Соняшник та соя не є головними експортними орієнтирами ТОВ СП «Нібулон», адже цей ринок у Україні контролюється іншими значними гравцями.

За аналізований період підприємство значно підвищило питому вагу пшениці в експорті, це є позитивною тенденцією, адже пшениця має найбільшу додану вартість серед зернових. Обсяги експорту кукурудзі зменшилися в відносному обсязі, але не в абсолютному. Обсяг експорту ячменя зменшилися, що не є великою проблемою, адже ячмінь є найдешевшою культурою серед усіх зернових. Експорт ріпака показав тенденцію до зростання. Сорго, соняшник та соя займають дуже незначну долю експорту.

У імпортній діяльності 2017 році ТОВ СП «Нібулон» підписали понад 105 зовнішньоекономічних контрактів із зарубіжними виробниками близько 8,2 млн доларів США на поставку спеціалізованого імпортного обладнання і його частин. Євро було основною валютою в контрактах; близько 53% всіх платежів були зроблені в євро. Сума контрактів в доларах США становила близько 47% від загальної вартості імпортованих товарів. У 2017 році імпорт «Нібулону» охоплював 18 країн світу, серед них: Австрія, Великобританія,

Данія, Італія, Нідерланди, Німеччина, Польща, США, Туреччина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швейцарія, Швеція і Білорусь.

Для забезпечення судів допоміжним обладнанням і матеріалами, ТОВ СП «Нібулон» продовжив співпрацю з всесвітньо відомими виробниками суднового устаткування, таких як АВ Volvo Penta (Швеція) - дизельні генератори, AMCO Metall-Service GmbH (Німеччина) - алюмінієвий металопрокат, TRIPOMET SHIP'S EQUIPMENT S.R.L (Румунія) - палубне обладнання, DMT Design S.A. (Румунія) - якірне і швартувальне обладнання, HELKAMA VISA OY (Фінляндія) - кабельна продукція, Famor S.A. (Польща) - світильники, Baglietto S.R.L. (Італія) - корабельний металопрокат та інші. Загальна сума контрактів склала 2,8 мільйона доларів США.

За аналізовані роки в економіці домінували кризові явища, та не дивлячись на це коефіцієнт ефективності експорту у минулому році показав тенденцію до зростання, тож можна констатувати що фірма успішно пододала кризові роки та почала виходити на показники докризових років. Хоча ТОВ СП «Нібулон» також нарощую і об'єми експорту, тому чистий дохід також показав тенденцію до зростання. Щодо показнику економічної ефективності експорту, оо він показав стійку тенденцію до зростання, в гривневому еквіваленті, в основному за рахунок збільшення курсу долару США по відношенні до гривні, але також за рахунок збільшення показників зовнішньоторговельної діяльності.

Можна прослідкувати, що експорт ТОВ СП «Нібулон» є високорентабельним та компанія ефективно здійснює свою зовнішньоекономічну діяльність, тому і можна спостерігати постійне зростання цього показника.

Одним з головних напрямів підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності є хеджування експортних контрактів за допомогою ф'ючерсів та опціонів. Феноменальне зростання обсягу торгів ф'ючерсами і опціонами на сільськогосподарські товари обумовлений

підвищенням світового попиту і все більш активним використанням систем електронної торгівлі.

ТОВ СП «Нібулон» доцільно використовувати продаж ф'ючерсних контрактів для захисту від падіння цін на товари. Можна прослідкувати, що за укладання ф'ючерсного контракту трейдер отримає фіксований прибуток, що необхідно за умов великої кількості накопиченого товару та намагання продати його якнайдорожче. При своєчасному застосуванні хеджування за допомогою ф'ючерсних контрактів це є цінним інструментом управління ризиками. Воно дозволяє зафіксувати рівень цін і забезпечує захист від їх небажаних змін. Іншими словами, воно забезпечує певну ціну покупки або реалізації тим, хто зацікавлений в ціновому захисті і готовий відмовитися від додаткових вигод при сприятливій зміні цін.

Також перспективною тенденцією для підвищення ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності є вступ до GAFTA. GAFTA – (the Grain and Feed Trade Association) - Міжнародна асоціація торгівлі зерном і кормами. При підписанні угоди, ТОВ СП «Нібулон» отримає перевагу, що всі контракти GAFTA ґрунтуються на міжнародно визнаній системі врегулювання суперечок шляхом арбітражу. Тобто, знову ж таки з урахуванням сучасної торговельної практики. Співпраця з данною організацією також дозволяє брати участь у розробленні зразків типових зовнішньоторговельних контрактів для галузі та правової підтримки та арбітражу у процесі здійсненні зовнішньоторговельних операцій.

Негативною тенденцією зовнішньої торгівлі зерновими культурами ТОВ СП «НІБУЛОН» є те, що в структурі аграрного експорту переважає сировина, а частка готових харчових продуктів, олії та продуктів переробки зернових – знижується, хоча найбільший інтерес для України представляє саме продукція переробки, виробництво та експорт якої забезпечує високу додану вартість і є стратегічним пріоритетом для держави та одним із важливих якісних критеріїв економічної оцінки ступеня ефективності експорту агропромислового комплексу. Переробка й реалізація готової продукції на експорт має на меті

залишити додану вартість у вітчизняних товаровиробників та створити нові робочі місця. Дані заходи є стратегічно важливими, оскільки підвищується економічна безпека та покращується матеріальний добробут населення.

Важливим напрямком підвищення економічної ефективності зернового виробництва для ТОВ СП «Нібулон» є також поліпшення якості зерна, особливо за рахунок використання сильних і твердих сортів пшениці з високим вмістом білка і клейковини. Необхідно прискорити впровадження у виробництво порівняно недорогих і якісних вітчизняних сортів і гібридів нового покоління (мають цінні господарські властивості та ознаки), які найбільш адаптовані до агроекологічних умов вирощування. Проте вирощування нових сортів зерна вимагає дотримання правильних технологічних умов вирощування, що сприятиме не лише зменшенню кількості фуражного та пошкодженого зерна в урожаї, але й підвищить урожайність.

Одним з найбільш пріоритетних напрямків підвищення ефективності не лише зовнішньоторговельної діяльності, а і виробничої діяльності є розвиток транспортної інфраструктури компанії, а саме річкового судноплавства. Використання річкового транспорту надає значні переваги для компанії, особливо беручи до уваги вартість річкового транспорту, який є найдешевшим з усіх видів транспорту, що використовується для транспортування сільськогосподарської продукції. Розвиток річкового транспорту також дозволить зменшити навантаження на українські автомобільні шляхи, що дозволить зберігати їх якість та перенаправити вантажопотік на українські річки, потенціал котрих майже не використовується. Розвиток річкового судноплавства також буди сприяти розвитку вланого суднобудівництва компанії та розвитку галузі будівництва об'єктів інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Роль агропромислового комплексу (АПК) в національній економіці, його структура та форми організації [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://pidruchniki.com/1974041038608/rps/agropromisloviy_kompleks_
2. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Підручник для вузів / І.В.Багрова, Н.І.Редіна, В.Є.Власюк, О.О.Гетьман; За ред. д-ра екон. наук проф. І.В.Багрової. – Київ, Центр навчальної літератури, 2004. – 580 с.
3. Беляков О.О. Основи зовнішньоекономічної діяльності підприємств торгівлі в Україні // Держава та регіони. – 2002. - №4. – с. 17-19.
4. Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі – продажу – Нью Йорк: ООН, 1989. – 367 с.
5. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність". // Верховна Рада України. – 1991. – С. 959.
6. Козак Ю. Г. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, М. А. Заєць. – Київ: Освіта України, 2012. – 272 с. – (4).
7. Беляков О.О. Основи зовнішньоекономічної діяльності підприємств торгівлі в Україні // Держава та регіони. – 2002. - №4. – с. 17-19.
8. Юшина С.І. Визначення зовнішньоторговельної діяльності в українському законодавстві / С.І. Юшина // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 4. – С. 197–200.
9. International trade [Електронний ресурс] // Cambridge Business Dictionary. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/foreign-trade>.
10. International trade [Електронний ресурс] // Farlex. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://financial-dictionary.thefreedictionary.com/international+trade>.

11. What is international trade? [Електронний ресурс] // Accounting Course. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.myaccountingcourse.com/accounting-dictionary/international-trade>.
12. Зовнішньоторговельна діяльність підприємств, її визначення та сутність [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://dt-kt.net/articles/article-57/>.
13. Definition of export and import [Електронний ресурс] // OECD. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1300>.
14. Common Trade Definitions [Електронний ресурс] // U.S. Department of Trade. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.census.gov/foreign-trade/reference/definitions/index.html>.
15. Dedinitions of International Trade [Електронний ресурс] // Investopedia. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.investopedia.com/>.
16. Grupa Vsesvitnij bank [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : <http://wdi.worldbank.org/table/4.2> World Bank Group, All Rights Reserved.
17. Бізнес журнал "Зернове трейдерство". // Об'єднана міжрегіональна редакція. – 2010. – №3. – С. 10.
18. Biver D. Grain Production. Analysts alert authority to menace of Ukraine becoming major grain importer / D. Biver // World Grain Markets. – 2018. – № 3. – P. 17-19.
19. Кищенко О. Г. Оцінки ефективності державного регулювання експорту та експортних цін на ринку зернових та олійних культур в Україні / О. Г. Кищенко, О. В. Артюшин // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи. – К.: ІАЕ УААН. – 2009. – С. 23-30.
20. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України : аналіт. доп. - Режим доступу : www.niss.gov.ua.
21. Ціна ЄС: квоти та мита на експорт аграрної продукції [Електронний ресурс] // 2017 – Режим доступу до ресурсу:

<http://agravery.com/uk/posts/show/cina-es-kvoti-ta-mita-na-eksport-agrarnoi-produkcii>.

22. Закон України «Про потові ринки сільськогосподарської продукції» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/37-15>.

23. Кищенко О. Г. Оцінки ефективності державного регулювання експорту та експортних цін на ринку зернових та олійних культур в Україні / О. Г. Кищенко, О. В. Артюшин // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи. – К.: ІАЕ УААН. – 2009. – С. 23-30.

24. Голомша Н.Є. Конкурентоспроможність зернових на аграрному ринку [Текст] / Н.Є. Голомша // Економіка АПК: міжнар. наук.виробн. журнал. — 2009. — №12. — С. 83—88.

25. Борисова О. В. Ефективність функціонування та перспективи розвитку підприємств АПК / О. В. Борисова. – Хмельницький: ХДУ, 2014. – 73 с.

26. Аналіз ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства / О. М. Вакульчик, Д. П. Дубицький // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. - 2012. - № 2. - С. 75-82. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2012_2_12

27. Основні показники зовнішньої торгівлі України [Електронний ресурс] // Український клуб аграрного бізнесу. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini.

28. Основні показники зовнішньої торгівлі України [Електронний ресурс] // Український клуб аграрного бізнесу. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini.

29. В 2017 году экспорт агропродукции принес Украине почти \$18 млрд [Електронний ресурс] // delo.ua. – 2018. – Режим доступу до ресурсу:

[https://delo.ua/business/v-2017-godu-eksport-agroprodukcii-prines-ukraine-pochti-18-mlrd-338398/.](https://delo.ua/business/v-2017-godu-eksport-agroprodukcii-prines-ukraine-pochti-18-mlrd-338398/)]

30. Основні показники зовнішньої торгівлі України [Електронний ресурс] // Український клуб аграрного бізнесу. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini.

31. Офіційний сайт ТОВ СП "Нібулон" [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nibulon.com/>.

32. Заєць К.Д. Державне регулювання виробництва та проблеми підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / К.Д. Заєць // Науковий вісник БДФА. Серія: Економічні науки : зб.наук.праць / гол.ред. В.В. Прядко; Міністерство фінансів України, БДФА. – Чернівці: Технодрук, 2009. – Вип. 4. – С. 190-195.

33. Мазур Н.А. Конкурентоспроможність виробництва сільськогосподарської продукції та основні напрями її підвищення / Н.А. Мазур, М.С. Місюк // Економіка АПК. – 2007. – №2. – С.123-127

34. Должанський, І.З. Конкурентоспроможність підприємства: Навчальний посібник. [Текст] / І.З. Должанський, Т.О. Загорна. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с. – Бібліогр.: с. 377-381.

35. Зона вільної торгівлі з ЄС (DCFTA) [Електронний ресурс] // Український клуб аграрного бізнесу. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/zona_vilnoi_torgivli_z_es_dcfta.

36. Білоусько Т. Ю. Формування конкурентного середовища сільськогосподарських підприємств України / Т. Ю. Білоусько. // Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва. – 2013

37. Топ-10 найбільших агроекспортерів України [Електронний ресурс] // Новое Время Украина. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: [https://biz.nv.ua/ukr/markets/top-10-najbilshih-agroeksporterov-ukrajini-infografika-1642699.html.](https://biz.nv.ua/ukr/markets/top-10-najbilshih-agroeksporterov-ukrajini-infografika-1642699.html)]

38. Сезонне зростання цін на зернові [Електронний ресурс] // Teletrade. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://investcafe.ru/blogs/catfr76/posts/12152>.

39. Показники експорту зернових [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://zn.ua/ECONOMICS/ukraina-v-2017-2018-mg-sokratila-eksport-zernovyh-na-10-288100_.html.

40. Керівництво з хеджування зернових та олійних за допомогою ф'ючерсів і опціонів [Електронний ресурс] // CME Group. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://www.cmegroup.com/trading/agricultural/files/AC216_GrainOilseed__Hedging__Guide__Russian_SR.pdf

41. Ім'я їй GAFTA. 10 карток про Міжнародної асоціації торгівлі зерном і кормами [Електронний ресурс] // Latifundist. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://latifundist.com/cards/11-imya-ej-gafta-10-kartochek-o-mezhdunarodnoj-assotsiatsii-torgovli-zernom-i-kormami>.

42. Six Reasons to Join Gafta [Електронний ресурс] // GAFTA. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gafta.com/Membership>.

43. Кваша С.М. Про наукове забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі в умовах нових пріоритетів міжнародної інтеграції / доповідь на Заг. зборах Відділення аграр. економіки та продовольства НААН України ННЦ ІАЕ. – К., 2013. -с. 12

44. Топ-10 найприбутковіших зернотрейдерів України [Електронний ресурс] // delo.ua. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://delo.ua/business/top-10-samyh-dohodnyh-zernotrejderov-ukrainy-323662/?supdated_new=1496683447.

45. Перспективи розвитку борошномельного комплексу України [Електронний ресурс] // Е-конференції. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://econf.at.ua/publ/konferencija_2014_10_16_17/sekcija_5_ekonomichni_nauk_i/perspektivi_rozvitku_boroshnomelnogo_kompleksu_ukrajini/8-1-0-140

46. Сайт державної фіскальної служби [Електронний ресурс] // Державна фіскальна служба. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://sfs.gov.ua/>.